

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaalian koulutusohjelma
Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö
2015

Iida Kekkonen

MENETELMÄKANSIO LASTENKOTINUORTEN IDENTITEETIN TUKEMISEEN NARRATIIVISTEN JA TAIDELÄHTÖISTEN MENETELMIEN AVULLA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

Syksy 2015 | 43

Laura Närvi

lida Kekkonen

MENETELMÄKANSIO LASTENKOTINUORTEN IDENTITEETIN TUKEMISEEN NARRATIIVISTEN JA TAIDELÄHTÖISTEN MENETELMIEN AVULLA

Narratiiviset ja taidelähtöiset menetelmät auttavat nostamaan tietoisuuteen unohtuneita ja tiedostamattomia asioita, ja niihin perustuvien menetelmien avulla voidaan käsitellä vaikeitakin asioita.

Kehittämistyönä toteutetun menetelmäkansion tavoitteena oli koota yhteen menetelmiä, joiden avulla voidaan tukea lastensuojelulaitoksessa asuvien nuorten identiteettiä. Kehittämishanke toteutettiin yksityiseen lastenkotiin, jossa on sijoitettuna nuoria, joilla on esimerkiksi sosiaalista sopeutumattomuutta ja/tai psyykkisiä ongelmia.

Menetelmäkansion tarkoituksena on antaa työvälineitä ohjaajille, jotka voivat menetelmien avulla tukea nuoren omaa identiteettipohdintaa ja oman itsen kokonaisvaltaista löytämistä ja hahmottamista. Menetelmien tarkoituksena ei ole antaa valmiita ja selkeitä tuloksia, mutta käynnistää nuoren oma pohdinta omasta itsestä ja siitä millainen hän on. Menetelmäkansion menetelmien avulla voidaan antaa nuorelle tilaa ja aikaa pohtimiseen ja niiden avulla voidaan käydä läpi nuoren elämää hänen lapsuudestaan nykyhetkeen saakka.

Menetelmäkansion menetelmiä voi käyttää esimerkiksi sijoituksen alussa oma-ohjaajatyön tukena, jolloin pääsee tutustumaan nuoreen paremmin ja kokonaisvaltaisemmin tai sitä voidaan käyttää myös pidempään sijoitettuna olleen nuoren kanssa. Menetelmäkansion menetelmät ovat yksinkertaisesti selitettyjä ja niitä voi käyttää missä, milloin ja kuka vain, kuka on kiinnostunut nuoren identiteetin tukemisesta ja yhteisen ajan ja hetken järjestämisestä nuoren kanssa.

ASIASANAT:

Nuoret, identiteetti, sijaishuolto, narratiiviset menetelmät, taidelähtöiset menetelmät

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of social services | Child, youth and family work

Autumn 2015 | 43

Laura Närvi

lida Kekkonen

SUPPORTING THE IDENTITY OF YOUNG PEOPLE IN FOSTERCARE WITH NARRATIVE AND ART BASED METHODS

Narrative and art based methods can bring up memories that might be forgotten or have stayed hidden in one's mind. Methods based on narrativity and art can be a way to deal with difficult things and bring memories back to surface safely.

The goal of this thesis was to collect methods that can be used in foster care to help support identity among youth. The clients of this thesis were young people living in foster care with difficulties in social behavior and/or psychological problems.

The meaning of this thesis is to give tools for foster care workers and help them to support the identity of youth in foster care. These methods can help young people to start to think who they really are and what are the things that makes them the person they really might be. By using these methods it is not meant to give any specific results about identity or do they really support that identity formation process. They are meant to give young people some tools they can start to specify their identity and maybe trigger the searching process. With these methods adults can help young people to go through their lives from the past to the present which gives some structure to their lives.

These methods can be used for example at the beginning of foster care or with young people who have been in longer as a foster care clients. It is one way to be able to get to know them better. The methods are simply explained and anyone can use them and they can be used everywhere. Important thing is as a worker to be interested in supporting the young people identity and wanting to give them time and space to interact with adults.

KEYWORDS:

Youth, identity, foster care, narrative methods, art based methods

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Tausta, tarve ja aiheen valinta	7
2.2 Toimintaympäristön ja kohdejoukon esittely	8
2.3 Kehittämishankkeen tavoitteet ja kehittämistehtävä	8
3 NUORET LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA	9
3.1 Lastensuojelulaki määrittää lasten ja nuorten sijaishuoltoa	9
3.2 Lastenkoti lastensuojelun sijaishuollon muotona	9
4 NUOREN IDENTITEETIN RAKENTAMINEN JA TUKEMINEN NUORUUDESSA	11
4.1 Nuoruus elämänvaiheena	11
4.2 Identiteetti ja identiteetin rakentuminen	12
4.3 Identiteetin tukeminen nuoruudessa	14
5 LASTENKODISSA ASUVIEN NUORTEN IDENTITEETIN TUKEMINEN NARRATIIVISTEN JA TAIDELÄHTÖISTEN MENETELMIEN AVULLA	17
5.1 Narratiiviset menetelmät	17
5.2 Taidelähtöiset menetelmät	19
5.3 Narratiivisten ja taidelähtöisten menetelmien käyttö identiteetin tukemisessa	20
6 KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN	23
6.1 Kehittämisen menetelmät ja kehittämismenetelmien valinta	23
6.2 Kehittämishankkeen dokumentointi	24
6.3 Kehittämishankkeen vaiheet ja aikataulu	25
7 KEHITTÄMISHANKKEEN TUOTOS	29
7.1 Menetelmäkansion sisältö, muoto ja rakenne	29
7.2 Menetelmien valinta menetelmäkansioon	34
7.3 Menetelmäkansion hyöty identiteetin tukemisessa	36
8 ARVIOINTI JA POHDINTA	37
8.1 Kehittämishankkeen arviointi ja saatu palaute	37
8.2 Menetelmäkansion käyttö ja hyöty	38

8.3 Ammatillinen pohdinta	39

LÄHTEET	42

KUVAT

Kuva 1. "Millainen olen ja millainen en ole".	30

Kuva 2. "Omat hyvät puolet ja omat huonot puolet".	31

Kuva 3. "Minä ja omat ominaisuudet sekä paikat, jossa viihdyn".	32

TAULUKOT

Taulukko 1. Kehittämishankkeen vaiheet.	26

1 JOHDANTO

Kehittämishankkeeni aiheena oli tuottaa menetelmäkansio nuorten identiteetin tukemiseen narratiivisten ja taidelähtöisten menetelmien avulla. Menetelmäkansion tavoitteena on auttaa lastensuojelun työntekijöitä tukemaan nuoren identiteettiä menetelmiä apuna käyttäen.

Narratiiviset ja taidelähtöiset menetelmät perustuvat tarinallisuuteen ja taiteeseen ja niiden avulla voidaan saada esille unohtuneita asioita. Niiden avulla on mahdollista jäsentää omaa identiteettiä ja tukea oman itsen pohdintaa. Varsinkin lastensuojelussa kasvavien nuorten oma minä ja identiteetti voivat olla hukassa ja he voivat olla eksyksissä sen kanssa kuka hän oikeasti on, mistä asioista pitää ja mistä on tullut.

Toteutin kehittämishankkeeni Porissa sijaitsevaan Viikari-kotiin. Viikari-koti on yksityinen sijaishuoltopaikka 12–18-vuotiaille nuorille, joilla on sosiaalista sopeutumattomuutta ja/tai psyykkisiä ongelmia. (Viikari-koti, 2015.) Toteutin kehittämishankkeeni tammikuun 2015 ja marraskuun 2015 välisenä aikana. Varsinainen kehittämistyö tapahtui työharjoitteluni aikana Viikari-kodissa, huhtikuun ja toukokuun sekä syyskuun 2015 aikana.

Kehittämisorjittini etenee kehittämishankkeen esittelyn kautta teoriaan, jossa kuvaan lastensuojelun sijaishuoltoa, nuoruutta ja identiteetin rakentamista ja tukemista nuoruudessa sekä narratiivisia ja taidelähtöisiä menetelmiä sekä niiden käyttöä identiteetin tukemiseen. Tämän jälkeen siirryn kehittämishankkeen prosessin ja kehittämishankkeesta syntyneen tuotoksen kuvaamiseen. Lopuksi esittelen kehittämishankkeesta saatua arviointia ja päätän raportin omaan pohdintaani kehittämishankkeesta.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tausta, tarve ja aiheen valinta

Kehittämishankkeen lähtökohtana on oma kiinnostukseni identiteettiin ja sen tukemiseen. Kehittämishankkeeni oli aluksi tutkimus, jonka taustalla oli ajatus lastenkotinuorten identiteetin tutkimisesta, mutta aihe vaihtui kehittämishankkeeksi jo prosessin ideointivaiheessa. Kehittämishankkeen aiheeksi valikoitui identiteetin tukeminen ja siinä avustavan menetelmäkansion kokoaminen.

Alkuperäisen aiheen vaihtuminen kehittämisprosessiksi tapahtui jo kun hankepaikka oli varmistunut ja aiemman aiheen suunnittelu oli jo ollut käynnissä. Kehittämishankkeen aihe ja idea nousi omasta kiinnostuksesta ja ajatuksista. Aiheen sopiessa kehittämishankepaikkaan, lähdin toteuttamaan kehittämishanketta tästä aiheesta ja näkökulmasta käsin.

Kehittämishankkeen toteutuspaikaksi valikoitui lastensuojelulaitos ja lastensuojelulaitoksessa asuvat nuoret. Lastensuojelussa ja nuorten kanssa käsitellään paljon nuorten itsetuntoa ja itsetunnon tukemista, mutta nuoruuteen ei ole keskitytty paljoakaan identiteetin näkökulmasta käsin. Itsetunto ja identiteetti ovat käsitteinä lähellä toisiaan. Itsetunto on ihmisen oma käsitys omasta itsestä (Nyyti ry 2015). Kun taas identiteetti on ihmisen oma käsitys siitä, kuka ja millainen hän on. Koin kehittämishanketta tehdessäni, että lastensuojelu kaipaisi lisää menetelmiä, joilla voidaan tukea kokonaisvaltaisesti sitä, kuka nuori on kokonaisuudessaan ja keskittää kokonaisuuteen yhden kokonaisuuden osan sijaan.

Nykyaikana nuorilla on entistä enemmän ongelmia ja heillä ei välttämättä ole selkeää kokemusta siitä, kuka ja millainen hän on. Nuorten kanssa tehtävässä työssä olisi hyvä pystyä antamaan nuorelle välineitä itsensä tutkiskeluun, joka voi auttaa nuorta ymmärtämään kaikkia puolia itsessään. Nuorten kanssa tehtävässä työssä on hyvä olla käytettävissä monipuolisia välineitä ja menetelmiä, joilla voidaan tukea nuoren kokemusta omasta itsestään.

Sosionomin (AMK) ammatissa on hyvä oppia tuntemaan erilaisia menetelmiä, joita voi käyttää oman työn tukena. On tärkeää olla kiinnostunut hankkimaan tietoa uusista menetelmistä ja sitä kautta hankkia lisää ammatillista osaamista omaan työhönsä. Koen, että sosiaalialla narratiiviset ja taidelähtöiset menetelmät voivat auttaa nuoria tuomaan esille asioita, joita voi olla muuten vaikea kertoa ja tuoda julki. Nämä menetelmät jo itsessään ovat ominaisia identiteetin tukemiselle ja ne auttavat lähestymään nuoruuden eri osa-alueita nuoren omasta sisäisestä tiedosta käsin.

2.2 Toimintaympäristön ja kohdejoukon esittely

Toteutin kehittämishankkeeni Porissa sijaitsevaan yksityiseen lastensuojelulaitokseen, Viikari-kotiin. Viikari-kodissa on kaksi asuinyksikköä ja yhteensä 13 asiakaspaikkaa. Viikarissa toimii moniammatillinen henkilöstö, johon kuuluu lastenkodin ohjaajat, vastaavat ohjaajat ja lastenkodin johtaja.

Viikari-kodin pihapiirissä toimii opetusyksikkö, jossa opetetaan lastenkodin nuoria, joilla on koulunkäyntiongelmia. Viikari-koti tarjoaa itsenäistyville nuorille jälkihuoltoa ja avohuoltoa nuorille, jotka ovat jo muuttaneet pois lastensuojelulaitoksesta. Lisäksi lastenkodin piirissä on nuorille yksi itsenäistymisasunto.

Kohdejoukkona kehittämishankkeessani toimii Viikari-kodin nuoret, jotka ovat iältään 14–18-vuotiaita.

2.3 Kehittämishankkeen tavoitteet ja kehittämistehtävä

Tavoite kehittämishankkeelle oli kehittää lastensuojelutyötä ja tukea lastenkoti-
nuorten identiteettiä narratiivisten ja taidelähtöisten menetelmien avulla.

Kehittämistehtävänä oli tuottaa menetelmäkansio lastensuojelutyön tueksi.

3 NUORET LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA

3.1 Lastensuojelulaki määrittää lasten ja nuorten sijaishuoltoa

Lastensuojelussa lähtökohtana ovat lapsen etu ja lapsen tarpeet (Ihalainen & Kettunen 2012, 225). Lastensuojelulain (417/2007, 1§) tarkoitus on turvata lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun tulee tukea vanhempia ja lapsen huoltajia ja muita lapsen kasvatuksesta vastaavia henkilöitä kasvatustehtävässä järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Lastensuojelulain (417/2007) edellytyksin lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle hoidon ja kasvatuksen turvaamiseksi. Lastensuojelulain 4§:n mukaan lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia sekä ensisijaisesti huomioitava lapsen etu lastensuojelun toteuttamisessa ja lastensuojelun tarvetta arvioitaessa. Lapselle tulee turvata mahdollisuus osallistumiseen ja omissa asioissa vaikuttamiseen, saada ymmärrystä ja hellyyttä sekä iän ja kehityksen mukaista valvontaa ja huolenpitoa. Tavoitteena on myös turvata lapselle mahdollisuus mieleiseen koulutukseen sekä itsenäistymiseen ja vastuullisuuteen kasvamiseen.

Lastensuojelulain 4§:ssa yksi lastensuojelun keskeinen periaate on pyrkiä ehkäisemään lapsen ja hänen perheensä ongelmia ja puuttua riittävän varhain lapsen ja perheen tilanteessa havaittuihin ongelmiin.

Sijaishuollolla tarkoitetaan lastensuojelulaissa (417/2007) huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai avohuollon tukitoimena sijoitetun lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella.

3.2 Lastenkoti lastensuojelun sijaishuollon muotona

Lastensuojelulain 49§:n mukaan sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoitona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Sijaishuollon järjestäminen laitoshoitona lastensuojelulaitoksissa määritellään lastensuojelulain

57§:ssa. Lastensuojelulaitokset, joissa voidaan järjestää laissa määriteltyä sijaishuoltoa ovat lastenkodit, koulukodit ja muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. Näissä lastensuojelulaitoksissa tulee olla riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet. Lastensuojelulaitoksissa lapsen hoito ja kasvatusta on järjestettävä lapsen yksityisyyttä kunnioittaen.

Sijaishuoltoon voidaan sijoittaa sosiaalihuollon huostaanottama tai avohuollon tukitoimen kautta sijoitettu lapsi tai nuori. Sijaishuollon ei ole tarkoitus olla pysyvää vaan sitä jatketaan niin kauan kuin sen edellytykset ovat voimassa ja se on lapsen edun mukaista. (Lastensuojelun käsikirja 2015.) Sijaishuoltopaikka valikoituu sijoituksen taustalla olevien tekijöiden perusteella. Sijoituspaikan valintaan vaikuttaa se miten näihin tekijöihin pystytään vastaamaan. Tärkeää sijoituspaikkaa valitessa on ottaa huomioon lapsen tai nuoren mahdollisuudet pitää yhteyttä hänelle tärkeisiin ihmisiin (Lastensuojelun käsikirja 2015). Sijaishuoltopaikan valinnassa lastensuojelulaki velvoittaa ottamaan mahdollisuuksien mukaan huomioon lapsen tai nuoren kielellisen, kulttuurien ja uskonnollisen taustan (Lastensuojelulaki 417/2007, 49§).

Laitoshoidon on usein yleisin ratkaisu sijaishuollon tarpeessa olevalle murrosikäiselle nuorelle. Laitoshoidossa lapsella on oltava mahdollisuus oman identiteetin kannalta välttämättömään omaan alueeseen ja rauhalliseen yksinoloon. (Lastensuojelun käsikirja 2015.)

4 NUOREN IDENTITEETIN RAKENTAMINEN JA TUKEMINEN NUORUudessa

4.1 Nuoruus elämänvaiheena

Nuoruus on kehitysprosessi, jossa tasapainoillaan vapauden, vastuun ja turvallisten rajojen sisällä. Tärkeää tässä kasvuprosessissa on tukea nuorta, hänen kasvuaan ja kehitystään. Nuoren tulee saada osakseen rakkautta, turvaa, ymmärrystä ja hellyyttä. Nuori tarvitsee lisäksi turvallisia ja lämpimiä ihmissuhteita ja haasteita, jotka ohjaavat monipuolisesti nuoren kehitystä sekä takaavat turvallisen kasvu ympäristön. (Aaltonen ym. 2007, 15.)

Nuoruudessa nuori kasvaa kohtaamaan sosiaalisia vaatimuksia, mutta kasvaa myös fyysisesti ja psyykkisesti. Nuoruuteen kuuluu myös monien valintojen tekemistä ja nuoruudessa ehkä haasteellisinta on omaksi itseksi kasvaminen. Haasteensa kasvuun tuo ympäristöstä tulevien vaatimusten, omien odotusten ja toiveiden sovittaminen yhteen sekä oman itsen ja sen pohtiminen, kuka ja millainen olen, tai minkälainen haluaisin olla. Nuoret voivat näillä valinnoilla suunnata omaa elämänsä ja nämä valinnat luovat pohjaa nuoren myöhemmälle elämälle ja sen kululle. (Martikainen 2015a, 7–10.)

Nuoruutta voisi kuvailla tiiviinä jaksoneen, jonka aikana tapahtuu valtavasti muutoksia. Fyysisen puolen muutosten kuten kehon muuttumisen ja kasvamisen myötä omat havainnot ulkomaailmasta muuttuvat, tunnereaktiot ja ajatusmaailma muuttuu ja kehittyy. Samalla löydetään uusia kavereita omista ikätovereista, itsenäistytään, irtaudutaan omista vanhemmista ja lapsuudesta, muutetaan mahdollisesti pois vanhempien luota ja ehkä löydetään se ensimmäinen oma kumppani. (Hermanson 2010, 30–31.)

Nuoruudessa nuori kokee identiteettikriisin murrosiän seurauksena. Kriisi johtuu tunteiden kuohunnasta, jolloin tunteet ja käyttäytyminen ovat todellisessa kaaoksessa. Asioita on vaikea panna järjestykseen, mutta tämän sisäisesti tapahtuvan

kaaoksen kanssa on tultava toimeen. (Kempainen 2000, 142.) Nuoruus koostuu-kin erilaisista siirtymistä, joita ovat opiskelujen jatkaminen, joko ammattikoulussa tai lukiossa, omasta lapsuuden kodista pois muuttaminen tai päihde- ja rikosko-keilut. Tällaiset siirtymät voivat herättää nuorella voimakasta yksilöllisyyttä, sillä niissä kohdataan maailmassa olevia vastakkaisuuksia. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 166.)

Lyhyesti nuoruudessa on kolme pääasiallista kehitystehtävää, lapsuudesta irrot-tautuminen, oman fyysisen minän ja oman seksuaalisuuden hyväksyminen ja haltuun ottaminen sekä oman identiteetin ja ajatusmaailman hahmottaminen ja rakentaminen. (Hermanson 2010, 30.)

4.2 Identiteetti ja identiteetin rakentuminen

Nuoruudessa identiteetti muodostuu ja kehittyy ja nuoret muodostavat kuvaa it-sestään omasta toiminnastaan saatavan palautteen avulla. Tätä nuorta itseä kos-kevan käsityksen muodostamista kutsutaan identiteetin muodostumiseksi. Iden-titeetti kehittyy sosiaalisen aseman esimerkiksi tiettyyn lukioon, ammattikorkea-kouluun tai tiettyyn ammattiin päättymisen pohjalta. Se luo pohjaa sille, mitä nuori itsestään ajattelee. (Nurmi, ym. 2014, 150;159.) Esimerkiksi harrastukset, seu-rustelusuhteet, matkustelu ja mahdollisesti myös vaihto-oppilasvuosi tarjoaa ai-neksia nuoren omalle identiteettipohdinnalle (Vuorinen 1997, 218).

Identiteetti koostuu ihmisen ruumiillisesta minästä, psyykkisestä minästä ja sosi-aalisesta minästä. Kokonaisvaltaisesti identiteetti vastaa kysymykseen millainen minä olen. (Järventie 2001, 86.) Identiteetti kuvaakin ihmisen omaa käsitystä siitä, kuka ja millainen hän on (Peltomaa ym. 2008, 118). Identiteettiä pohtiessa nojataan usein kysymyksiin kuka olen, mistä tulen ja mihin kuulun sekä millainen olen fyysisesti ja psyykkisesti (Sava & Katainen 2004, 23–24). Ilman sosiaalisesta ympäristöstä saatavaa jatkuvaa palautetta, siitä miten muut ihmiset nuoren nä-kevät, ei voi olla minuksi tulemista. Osana identiteetin rakentamista käytetäänkin luokitteluja, vastakkain asetteluja ja erotteluja. Identiteetin kehittymisen kannalta

ympäristöstä tulevat odotukset ja omaan itseensä liittyvät ominaisuudet, joista voidaan tehdä luokitteluja esimerkiksi mitä sukupuolta olen, mitä olen saanut aikaan ja millainen olen ulkoiselta olemukseltani, kuuluvat tärkeänä osana oman identiteetin rakentamiseen. (Martikainen 2015b, 171.)

Identiteetti kehittyy pala palalta ja pohdintoja oman identiteetin suhteen tehdään aina uudestaan ja uudestaan. Nämä pohdinnat omasta identiteetistä ja siitä, seurustellako vai ei, mihin jatko-opintoihin suunnata, mitä ammattia haluan harjoittaa alkavat muodostaa sitä, kuka ja mikä minä oikeasti olen. (Santrock 2008, 148.)

Keskeistä identiteetin kehittymisen kannalta nuoruudessa on nuoren itsensä antama merkitys omalle elämälleen. Identiteetin rakentamisen keskiössä on se, millaisia asioita nuori kohtaa ympäristössään, kenen kanssa nuori on tekemisissä ja millaisia asioita hänelle tarjotaan. (Kempinen 2000, 147.)

Nuoruudessa nuori etsii omaa paikkaansa maailmassa ja omaa tarkoitustaan. Identiteetti kuvaa tätä nuoren kehitystä ja identiteetti on samalla myös oman kokemuksellisen maailman löytämisestä. (Aaltonen ym. 2007, 74.) Oman identiteetin luomisessa elämäntyylin valinta on yhä tärkeämmässä osassa nykypäivän sosiaalisen elämän avoimuuden ja auktoriteettien murtumisten keskellä (Sava 2004, 52). Identiteetin pohjana toimivat omat lapsuudessa saadut kokemukset omista ominaisuuksista, kyvyistä ja omasta itsestä (Martikainen 2015b, 169).

Identiteetin rakentamiseen kuuluu erilaisten asioiden kokeileminen nopeassakin tahdissa. Nuoret voivat vaihtaa ystäväpiiriään, musiikkimakuaan ja ulkomuotoaan pukeutumisella ja erilaisilla hiustyyliillä. He voivat vaihdella harrastuksiaan, kumppaneitaan ja heidän päätöksentekonsa sekä moraalinsa voivat myös muuttua. Nuorten identiteetti voikin vaihtua kontekstin ja seuran mukaan. Nuorten käytös ja oma identiteetti vaihtelee eri tilanteissa ja nuoret näkevät itsensä ja toimivat eri tavalla esimerkiksi omien vanhempiansa ja omien ystäviensä kanssa. (Act for Youth 2002.)

Nuoruudessa identiteetin muodostamisen tavoite voi olla hyvinkin yksinkertainen. Itsensä hyväksyminen omine vahvuuksineen ja heikkouksineen sekä tasapainoisen ja ristiriidattoman minän saavuttaminen ovat hyvät tavoitteet nuoruudessa alkavalle identiteetin muodostamiselle. (Martikainen 2015b, 169–170.)

Nuoret, jotka asuvat lastenkodissa ovat voineet kokea elämässään asioita, jotka ovat paljon vaikeampia, kuin mitä he oman ikänsä ja kehitysvaiheeseensa nähden ovat valmiita vastaanottamaan. (Barkman 2009, 242.) Useat kokemukset voivat koskea hylätyksi tulemista, sivuun jäämistä tai loukatuksi tulemista. Nuori voi kamppailla lapsuuden ja aikuisuuden välillä, välillä olo on kuin aikuisella mutta toisaalta haluaisi olla vain lapsi. Lastensuojelussa kasvavilla nuorilla voi olla vaikea kiinnittyä mihinkään, sillä heillä voi olla tunne, että heillä ei ole paikkaa johon kuulua. (Känkänen 2009, 234;237;240.)

4.3 Identiteetin tukeminen nuoruudessa

Nuoruusikä käynnistyy myös psyykkiseltä osalta kun nuori alkaa muodostaa jatkuvasti itsenäisempää identiteettiä ja käy läpi omia tunteitaan ja kehon ja mielen muutosprosessia (Aaltonen ym. 2007, 18).

Nuorten identiteetin rakentumisen kielteisimpiä kohtia voivat olla itsen rumaksi kokeminen, kielteiset odotukset oman tulevaisuutensa suhteen, riidat toisten ihmisten kanssa, ilon puute elämässä ja koulussa, vaikeudet tehdä itsenäisiä päätöksiä, univaikeudet ja päänsärky. Siksi nuori tarvitsee elämäänsä sellaisen ihmisen, johon hän voi luoda jatkuvan ja säilyvän suhteen. Tällainen jatkuva ja säilyvä suhde johonkin turvalliseen aikuiseen tuo nuorelle turvallisuuden kokemuksia, joka tukee nuoren positiivisen identiteetin muodostamista. Turvallisina aikuisina nuoren elämässä voivat olla muutkin aikuiset kuin nuoren vanhemmat. (Järventie 2001, 90–92;101.)

Esimerkiksi nykyajan mainonta ja sosiaalinen media voi määrittää liikaa nuoren identiteettiä ja tämän seurauksena ihminen voi vieraantua itsestään. Se vaikeuttaa omasta elämästä huolehtimista ja omien voimavarojen käyttöä. Itsensä ulkopuolella eläminen voi ilmetä masennuksena, myötätunnon puutteena, karkeana

käytöksenä, välinpitämättömyytenä ja mahdollisesti myös manipulatiivisena käytöksenä. Nämä tunteet ovat nykyisin merkittävä ongelma niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin keskuudessa. Itsestään vieraantumisen kokemuksissa näyttää olevan tavallista, että ihmisellä ei ole kerrottavanaan omaa elämäntarinaa tai elämäntarinan osia, jotka voisi kokea tai tunnistaa niin arvokkaiksi, että ne voisi tai haluaisi jakaa myös toisten kanssa. (Sava & Katainen 2004, 24.) Kuitenkin nykyajan mediakeskeisyydessä on hyviäkin puolia nuoren identiteetin tukemisen kannalta. Nuorten samaistuminen julkisuudessa eläviin artisteihin, urheilijoihin tai muihin mediapersooniin tuo lisää sisältöä ja uutta vahvistusta hänen identiteetilleen. (Vuorinen 1997, 217.) Lisäksi nuorten kasvaminen normaalissa ympäristössä tekemisissä muiden ihmisten kanssa, auttaa nuorta pääsemään irti aikaisemmista huonoista käyttäytymismalleistaan (Kempainen 2000, 207).

Identiteetin ja oman minän kehittyminen on päättymätön prosessi ja se voi tuntua ahdistavalta etsiä itseään loputtomasti. Ajatus kuitenkin on toisaalta lohduttava, nuoren ei koskaan tarvitse olla kokonaan valmis. Minkään ei tarvitse olla lopullista. Elinikäisenä haasteena on juuri omaksi itseksi kasvaminen. (Martikainen 2015b, 169;174.)

Nuorten kuunteleminen on hyvin tärkeää ja nuorten kertomuksia kuuntelemalla aikuiset voivat oppia paljon nuorten maailmasta, niin tuttujien kuin tuntemattomien nuorten. (Karlsson 2014, 17;79.) Nuorten kanssa ammattilaisena toimimisessa tärkeää on antaa tukea ja mahdollisuuksia tunteiden käsittelemiseen sekä olla tukena, auttaa sietämään pahaa oloa, kipua, rohkaista elämään ja kestämaan ongelmia. (Kempainen 2000, 253.)

Pertti Kempaisen (2000, 111–113) näkemyksen mukaan huostaanotto ja siitä seuraava muutto pois kotoa voivat vaarantaa nuoren identiteettiä, sillä hänet siirretään pois vanhempiensa luota. Nuoret on sijoitettu lapsuuskodin ulkopuolelle, jonkin heidän taustallaan olevan syyn takia. Nuori voi kokea omien vanhempiensa hylänneen hänet ja hän ei sen takia ole rakastamisen arvoinen. Se vaikeuttaa positiivisen minäkuvan ja identiteetin rakentamista.

Lastenkotiin muuton seurauksena lastenkodissa asuvien nuorten aiemmat sosiaaliset suhteet ovat voineet pirstaloitua, joka tarkoittaa nuorelle keskeisten aikuis-suhteiden ja huolenpidon epäselvyyttä ja vaihtumista. Se tuo nuoren identiteetin helpommin haavoittuvaksi ja hauraaksi. (Järventie 2001, 117.)

Lasten auttaminen kasvamaan omaksi itsekseen onkin yksi auttamistyön tärkeimmistä tehtävistä (Känkänen 2003, 88). Tarinoiden tuella ja avulla voidaan nähdä oma elämäntilanne ja ongelmat muuttuvina ja uudelleentulkittavina. tarinat auttavat oman itsen sekä omien ja muiden lähtökohtien parempaa ymmärtämistä. tarinat ja taide ovat kaikille omia eikä se määrittele tai tuomitse. (Linnosuo 2011, 5;11–12.) Taiteellinen työskentely lastenkodeissa auttaa antamaan aikuiselle ja nuorelle tarvittavaa tilaa ja aikaa (Känkänen 2003, 88). Tämän työskentelyn avulla voidaan avata ovi nuoren kokemusmaailmaan (Barkman 2003, 94).

5 LASTENKODISSA ASUVIEN NUORTEN IDENTITEETIN TUKEMINEN NARRATIIVISTEN JA TAIDELÄHTÖISTEN MENETELMIEN AVULLA

5.1 Narratiiviset menetelmät

Narratiivisilla työmenetelmillä tarkoitetaan menetelmiä, jotka perustuvat tarinallisuuteen. Narratiivisuus on tutkimuksellinen lähestymistapa, joka keskittyy kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana. Narratiivisen aineiston muodostavat tavallisimmin sanalliset tai kirjoittamalla tuotetut kertomukset. Ammatillisena työmenetelmänä se on asiakkaan jatkuvaa identiteettityötä, jossa oma elämäntarina tuodaan tarkastelun kohteeksi. Narratiivinen tutkimus käyttää materiaalinaan kertomuksia ja se on samalla kertomusten tuottamista maailmasta. Omasta elämästä kirjoittaminen antaa mahdollisuuden jäsentää sekä ymmärtää omaa elämäänsä. Se auttaa ymmärtämään omaa elämää suhteessa toisiin ihmisiin. (Linnossuo 2011, 9–11.)

Omaelämäkerronnallisen työskentelyn avulla voidaan saada vastauksia minuuden keskeisiin kysymyksiin. Keskeisiä minuuden kysymyksiä ovat kysymykset, kuka minä olen, mistä minä tulen, mitä toivon ja tarvitsen elämältäni, mikä on tärkeää ja olennaista minun elämässäni sekä mikä on minun elämäntarinani. Omaelämäkerrallisella työskentelyllä saadaan esiin hajanaisia ja unohtuneita ja traumaattisiakin kokemuksia ja tunteita elävöitettyä. Tarinoiden avulla elämäntapahtumille ja niistä tehdyille tulkinnoille muodostuu yhteys. (Sava & Katainen 2004, 24.) Elämäntarinalle on tärkeää, että joku toinen kuulee, kuuntelee ja kommentoi tarinaa sen lisäksi, että se kerrotaan. Siksi toisen ihmisen merkitys elämäntarinan kerronnassa on suuri. (Vesänen-Laukkanen 2004, 60.)

Ihminen tekee kertomusten avulla näkyväksi kokemuksia itsestään, omia tunteuksiaan ja muistojaan. Apuna kirjoittamiseen voi käyttää runoja, tarinaa, draamaa tai kuvaa. (Sava & Katainen 2004, 29.) Oman elämän kerronnassa on kai-

kille tarinoille yhteistä niiden omakohtaisuus, tarina tai satu ei merkitse kenellekään muulle samaa kuin itselle. Yhteistä tarinoille on toden ja kuvitellun vuorottelu, niiden samanaikaisuus ja läsnäolo. (Martin 2004, 77.) Elämäkerran kirjoittaminen on kuin matka. Matkasta tulee erilainen kun käytetään erilaisia välineitä matkan tukena. (Vesänen-Laukkanen 2004, 64.) Tarinoiden avulla voidaan ratkaista ongelmia ja vastata erilaisiin kysymyksiin. Tarina on tie, jolla näitä ongelmia ja kysymyksiä tulee vastaan matkan varrella. (Martin 2004, 92.)

Omaelämäkerronnallista työskentelyä voi toteuttaa satumaailmassa, varsinkin lasten keskuudessa (Vesänen-Laukkanen 2004, 72). Menetelmänä sadutus voi olla tapa herkistyä kuuntelemaan lasta. Samalla tehdään lapsen kulttuuri näkyväksi ja tärkeäksi osaksi heidän arkeaan. Sadutuksessa pyritään toimimaan lapsen näkökulmasta ja lasten omien ilmauksien välillä eikä aikuisten luoman käsitteistön kautta. (Martin 2004, 80.) Aikuiset voivat saada näistä tarinoista uutta näkökulmaa kasvatettavien maailmaan (Vesänen-Laukkanen 2004, 74). Satujen kerronnassa, itselle tärkeät sadut ja tarinat sisältävät itselle tärkeitä ja todellisia asioita, jotka ovat kosketuksissa omaan elämään. Kuitenkin tulkinnanvaraiseksi jää se, mikä sadusta on totta ja mikä keksittyä. Lapsen kertoman sadun kirjoittaminen muistiin ja lukeminen ääneen on tärkeää, sillä jokainen lapsi on kiinnostunut kuulemaan omaa satuaan jonkun toisen lukemana (Martin 2004, 78;82;90).

Sadutus auttaa kertomusten kautta luomaan ihmisen omaa henkilökohtaista historiaa ja elämän kirjoa. Sadutuksen avulla voidaan myös tallettaa ihmisen elämänvaiheita. Näitä kertomuksia kuuntelemalla pystytään paneutumaan nuorten maailmaan ja samalla syventyä heidän elämäänsä ja tapaansa ajatella (Karlsson 2014, 90–100.)

Päivi Känkäsen (2004, 215;220–221) mukaan kertominen on eräs tapa järjestää todellisuutta. Lastenkodissa kasvaneen nuoren elämäntarina voi olla yksittäisistä muistikuvista koottu tai kokoamaton palapeli, joka on koostunut asiakirjoista tai hajanaisista tiedoista. Tarinan myötä nuori hahmottaa omaa tarinaansa ja se jäsentyy kokonaisuutena, jota ei ehkä aiemmin ole pystynyt hahmottamaan.

5.2 Taidelähtöiset menetelmät

Taidelähtöisten menetelmien avulla voidaan saada esiin tiedostamattomia omaan historiaan liittyviä asioita, joita ei pysty sanoin kuvailemaan (Vesänen-Laukkanen 2004, 17). Taiteellisella työskentelyllä voi parhaimmillaan nostaa esiin unohtuneita kokemuksia, haaveita ja muistoja (Sava & Katainen 2004, 33).

Taiteen kaltaisen tarinankerronnan avulla on turvallisempi kohdata erilaisuutta, tietämättömyyttä, omia asenteita ja toiseutta sekä käsitellä omaa elämää kuin puheen ja kognitiivisen tiedostamisen avulla (Sava 2004, 43). Taide toimii siltana maailmaan, omiin taitoihin ja toimintaan sekä omaan minään. Taide konkretisoi tuokin tekemisen kautta. Keskittymiskyky, kärsivällisyys, tunteiden tunteminen ja tarkkaavaisuus vahvistuvat tekijässään taiteen tekemisen kautta. (Venkula 2003, 49–50.) Taide toimii vastakohtana valmiille vastauksille ja taiteessa kaikki on mahdollista (Martin 2004, 92).

Taiteellisten menetelmien oletuksena on, että taiteen keinoin voidaan tukea nuorten itseymmärrystä ja toisten kohtaamista. Taiteellisten keinojen avulla etsitään kasvatuksellisia keinoja, erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa, joiden minuus ja täysipainoinen elämä on jollain tavalla vaarantunut. (Sava & Vesänen-Laukkanen 2004, 8.) Taiteelle ominaista on jatkuva kamppailu sääntöjen, säännöttömyyden, rajojen ja vapauden, tutun, tuntemattomuuden ja hallinnan ja hallitsemattomuuden kesken (Martin 2004, 104).

Taiteellinen toiminta voi toimia tilana, jossa voidaan käsitellä elämän tuottamia tarinoita. Taiteen avulla nämä kokemukset saavat aina vain uusia tulkintoja. (Pääjoki 2009, 128.) Kuvan tekeminen omasta elämäkerrasta antaa mahdollisuuden kohdata oma menneisyytensä (Vesänen-Laukkanen 2004, 67). Taiteella on myös kyky tuottaa hyvinvointia, parantaa vuorovaikutusta ja helpottaa asioiden ilmaisuja. (Linnossuo 2011, 5.)

Rankan lapsuuden kokeneet lastenkodissa asuvat nuoret ovat saattaneet menettää kykynsä kuvitella. Siksi on erittäin tärkeää löytää mieluisa ilmaisutapa ja soveltuva taide, joka auttaa nuoria käsittelemään vaikeita asioita taiteen avulla. (Känkänen 2004, 222.)

5.3 Narratiivisten ja taidelähtöisten menetelmien käyttö identiteetin tukemisessa

Taiteellisten keinojen avulla näkyväksi tuotettu osa omaa itseä voi olla kokijalleen hyvin tärkeä ja todellinen. Tarinat ovatkin sopivia välineitä identiteetin ja oman itsensä ilmaisuun, sillä se on myös identiteetin sisältöä. Tarinat auttavat itseymmärryksen ja maailmankatsomuksen rakentumisessa ja välittymisessä. (Sava & Katainen 2004, 25;27–28.) Oliver Sacks (1987) kirjoittaa, että jokainen meistä rakentaa ja elää omaa tarinaansa ja se tarina, on meidän identiteettimme, jota elämme ja esitämme jokapäiväisessä elämässämme.

Erilaiset elämäntarinat aktivoituvat erilaisten elämänvaiheiden ja olosuhteiden kautta (Sava & Katainen 2004, 26). Taiteen keinoin on mahdollista tiedostaa ruumiin muistia, joka ilmentää varhaisimpia fyysisiä ja aistimuksellisia kokemuksia. Näitä kokemuksia ovat erilaiset tuntemukset kuten kivut, kosketukset, äänet, tuoksut ja rytmit. Näiden kokemusten tiedostaminen ja sanoilla kuvaaminen on usein mahdotonta, mutta taiteen keinoin, kuten vertauskuvallisesti tai kuvien välityksellä se on mahdollista. (Järventie 2001, 84-127.) Taide pitää mielen liikkeessä ja siitä syntyykin taiteen elämää uudeksi luova ja parantava vaikutus. Omaelämäkerronnassa ihminen tekee itsensä näkyväksi toiselle. (Sava & Katainen 2004, 30.) Esimerkiksi sadutuksen avulla annetaan nuorelle rakennusaineita oman identiteetin rakentamiseen (Karlsson 2014, 312).

Elämäntarinan kirjoittaminen taiteen avulla tekee elämäntarinan näkyväksi ja se heijastuu takaisin itselle katsottavaksi ja tulkittavaksi sekä ymmärrettäväksi (Sava & Katainen 2004, 29). Tarinan avulla voimme luoda merkityksellisyyttä identiteettiimme ja olemassaolomme jatkuvaan muutokseen. Se on yritystä rakentaa omaa suhdetta toisiin ja paikantaa omaa näkökulmaa maailmaan. On helpompi kunnioittaa ja ymmärtää toisen erilaisuutta ja vetää rajoja sille, mitä ei suvaitse, kun

alkaa hahmottamaan omaa arvomaailmaansa ja tuntee paremmin sen mihin on menossa, mistä on tulossa ja missä nyt seisoo. (Sava & Katainen 2004, 34–35.) Tarinat auttavat kaoottisen maailman jäsentämisessä ja tarinankerronta voi olla keino selviytyä vastoinkäymisistä, niin aikuisena kuin lapsena (Martin 2004, 105).

Taideteos voikin rakentaa maailmaa ja omaa itseä ja se voi tuoda eteen jotain sellaista, mikä muuten olisi paennut kokemuspöydästä. Taiteen keinoin omalle elämälle voidaan rakentaa uusi käsikirjoitus ja tarinallinen mielikuvitus voi muuttaa kokemuksia menneestä. Taiteellisen työskentelyn avulla oma elämäkokemus voi saada uudenlaisen kunnioituksen ja se voidaan nähdä ainutlaatuisena kulttuurisena kertomuksena. (Sava & Katainen 2004, 30.)

Identiteetin kannalta epävarman tulevaisuuden käsittely on tärkeää. Oman elämän osalta tulevaisuuteen liittyy haaveita ja pelkoja. Parhaimmillaan tarinointi liikkuu, menneen, nykyhetken ja tulevan välimaastossa. (Sava & Katainen 2004, 35.) Nuorille on tärkeää saada tilaisuuksia tulla ymmärretyksi, keskustella, pohtia ja kuulla toista sekä saada tilaisuuksia kertoa omista ajatuksistaan ja huomata tulevansa kuulluksi. Nuori tarvitsee luottamusta omiin kykyihinsä, jotta hänet otetaan vakavasti ja hän pystyy viestimään asioita toisille. (Karlsson 2014, 169.) Tarinallinen työskentely turvallisen ihmisen kanssa voi olla tärkeä tie oman elämäntarinan tiedostamiseen ja oman elämäntarinansa rakentamiseen. Tarinallisen itsensä ajattelu on tärkeää varsinkin niille, joiden identiteetti ja itseys ovat kehittyneet hauraiksi turvattomissa olosuhteissa ja joiden kokemus omasta itsestä on arvoton. (Sava & Katainen 2004, 25.)

Leikinomaisuus ja kokeilevuus, jotka ovat taiteelle ominaisia, ovat sen voima identiteetin rakentamisen keinona (Sava & Katainen 2004, 37). Identiteettityölle on tärkeää kuulluksi tuleminen ja lisäksi muiden kuuleminen on tärkeää. Jonkun toisen kertoessa omaa elämäntarinaansa, se aktivoi kuulijassa tämän omia kokemuksia ja siitä, syntyy elämäntarinan koskettavuus. Kun toinen kertoo omaa tarinaansa, hän samalla ikään kuin kertoo myös minun tarinaani. (Heikkinen 2001, 121.) Kun omaa elämää katsoo tarinana tai tarinan muodossa, se lisää halua nähdä ja ymmärtää todellisuutta kokonaisuutena (Martin 2004, 99). Ihmisen lapsuutta, nuoruutta, nykyhetkeä ja tulevaisuutta voidaan käsitellä yhtenä oman

elämän aihekokonaisuutena taiteen ja draaman keinoin (Vesanen-Laukkanen ym. 2004, 19). Sava ja Katainen (2004) mukaan ihmisen epävarmuus omasta tulevaisuudesta hämärtää kokemusta omasta itsestä ja omasta paikasta maailmassa. Tämä voi aiheuttaa liiallista vapautta, joka voi ilmetä kokemuksena turvattomuudesta ja tyhjän päälle jäämisestä. Oman itseyden kokeminen eheäksi on tärkeä asia nykyajan epävarmassa maailmassa.

Oman elämäntarinan ja identiteetin tulkinta konkretisoituu taideteoksen muodossa ja taiteen avulla. Jokaisessa taideteoksessa on osa omaa historiaa ja samalla se toimii materiaalina uusillekin tulkinnoille. Kun samaa aihepiiriä toistaa eri taiteen muodoin ja keinoin, oma tulkinta aiheesta syvenee ja se syventää ymmärrystä omasta itsestä ja omasta elämästä. (Sava & Katainen 2004, 35.) Tarinoiden avulla toisesta ihmisestä voi ymmärtää hänelle tärkeitä asioita, hänen valintojaan ja hänen elämäänsä. Toisen tarinaa kuullessa, katsoessa ja kokiessa näemme samalla sen ihmisen, joka kertoi itselleen tärkeää tarinaa. (Martin 2004, 98.) Oman elämäntarinan jäsentäminen on tärkeää, sillä jäsentämällä omaa elämää itselleen oppii paremmin tuntemaan itseään ja omia tiedostamattomia puoliaan (Sava 2001, 60).

6 KEHITTÄMISHANKKEEN ETENEMINEN

6.1 Kehittämisen menetelmät ja kehittämismenetelmien valinta

Kehittämismenetelminä käytin opinnäytetyössäni kokeilevaa toimintaa, dialogista keskustelua, kirjallisia menetelmiä ja menetelmäkirjallisuutta (Salonen 2013, 22–23).

Kokeilevassa toiminnassa tarkoitus on kokeilla miten jokin asia toimii käytännössä, esimerkiksi miten jokin menetelmä toimii nuorten kanssa toteutettaessa. Kokeilevaa toimintaa käytin menetelmien kokeiluun kehittämishankepaikassani. Kokeilin parin menetelmäkansioon valitsemani menetelmän toimivuutta nuorten kanssa, mandalakuvan piirtämistä ja taidekuvaa. Toiminta ei onnistunut omien odotusten mukaisesti, mutta kokeilusta sain joitakin tuloksia esimerkiksi siitä, että valitsemani menetelmät ovat helppoja toteuttaa ja nuoret ymmärtävät ja pystyvät suhteellisen helposti osallistumaan toimintaan. Mandalakuvan piirtämisessä nuori, jonka kanssa menetelmää kokeilin, ei halunnut piirtää mandalakuvaa ja miettiä omia hyviä ja huonoja puoliaan menetelmää, mutta ymmärsi mitä menetelmässä on tarkoitus tehdä ja sanoi tietävänsä asiat joita siinä oli tarkoitus pohtia. Taidekuvaa tehdessä nuoret eivät olleet kovinkaan innostuneita kuvan piirtämisestä ja maalaamisesta, mutta tekivät kuitenkin, jonkin heitä puhuttelevan kuvan paperille. Koin, että vaikka menetelmä ei sillä hetkellä nuoria kiinnostanut, oli sen ajatus silti helppo ymmärtää.

Dialogista keskustelua käytin koko kehittämispöytätyön ajan kehittämispöytätyön ohjaajien kanssa, keskustelin oman ohjaajani kanssa kehittämishankeprosessista ja menetelmistä, joita valitsin menetelmänsioon. Kävin oman ohjaajani ja muiden ohjaajien kanssa keskusteluita menetelmistä, jotka voisivat toimia kehittämishankepaikassa ja yleisesti menetelmien mahdollisesta toimivuudesta ja siitä, olisiko ohjaajilla kiinnostusta käyttää identiteettiä tukevia menetelmiä omassa työssään nuorten kanssa. Valitsin dialogisen keskustelun menetelmäksi siksi, että sen avulla pystyi osallistamaan henkilökuntaa lastenkodin arjessa ja sain sen avulla suoraa palautetta ja vastauksia omiin ehdotuksiin ja ideoihin. Menetelmä

oli käytännöllinen lastenkotiympäristössä, sillä se oli vapaamuotoista ja sen avulla tavoitti monia ohjaajia työaikojen puitteissa.

Käytin kehittämishankeprosessissa apuna myös kirjallisia menetelmiä, kuten post-it lappuja ja kehittämishankepäiväkirjan ja muistiinpanojen kirjoittamista. Kirjalliset menetelmät olivat käytössä menetelmäkansioon tulevien menetelmien esittelemisessä, joista halusin saada palautetta Viikari-kodin ohjaajilta. Kirjoitin menetelmistä lyhyet esittelyt ja käytin post-it lappuja apuna menetelmien äänestämiseksi. Laitoin kirjalliset esittelyt menetelmistä esille ohjaajien toimistoon ja post-it lappujen avulla ohjaajat saivat äänestää menetelmistä niitä joita he itse voisivat käyttää ja jotka sopisivat heidän mielestään hyvin Viikari-kodissa toteutettaviksi. Kirjasin myös kehittämishankeprosessin aikana esille nousseita asioita ja omia ideoita kehittämishankepäiväkirjaan ja tein prosessin aikana muistiinpanoja menetelmäkokeiluista ja kirjallisuudesta nousseista ajatuksista. Keräsin myös kirjallista palautetta ohjaajilta menetelmäkansiosta ja sain omalta ohjaajaltani kirjallista palautetta menetelmistä ja niiden toimivuudesta. Kirjallista palautetta menetelmäkansiosta keräsin hyvin yksinkertaisen palautelomakkeen avulla, jossa pyysin arvioimaan kansion ulkonäköä, menetelmien toimivuutta ja kiinnostavuutta ja oliko menetelmistä tarpeeksi ohjeistusta ja oliko ohjeistus selkeää.

6.2 Kehittämishankkeen dokumentointi

Dokumentoin kehittämishanketta pääasiallisesti kehittämishankepäiväkirjaan, jonne kirjasin ylös yhteydenpitoa kehittämishankepaikkaan sekä omia ajatuksiani ja ideoitani kehittämishankkeen aiheesta. Tämän lisäksi kirjoitin keräsin muistiinpanoja kehittämishankepaikassa käydyistä keskusteluista ja omista ajatuksista ja ideoista prosessin aikana. Sain myös kehittämishankkeen aikana kirjallista palautetta menetelmistä ja menetelmäkansiosta, ja saatu palaute on myös osa kehittämishankkeen dokumentointia. Valmis menetelmäkansio ja kehittämishanke-raportti toimivat dokumentteina kehittämisprosessista. (Salonen 2013, 23–24.)

Dokumentointiprosessi alkoi vuoden 2015 alussa, jolloin lähdin etsimään itselleni harjoittelupaikkaa, jonne myös tein kehittämishankkeeni. Kirjasin kehittämishankepäiväkirjaan muun muassa menetelmäkirjallisuudesta nousevia asioita, kuten teoriaa ja menetelmiä, joita haluaisin käyttää menetelmäkansiossa. Lisäksi kirjoitin päiväkirjaan ylös harjoittelun aikana esiin nousseita asioita ja omia ammatillisia pohdintoja.

Valitsin dokumentointimenetelmäksi kirjaamisen ja kirjalliset menetelmät, sillä sen avulla sai asiat hyvin muistiin heti niiden esille tulon jälkeen. Kehittämishankepäiväkirjaan oli helppo palata kehittämishankeprosessin eri vaiheissa tarkistamaan asioita ja tietoja, joita oli noussut esiin prosessin eri vaiheissa.

6.3 Kehittämishankkeen vaiheet ja aikataulu

Kehittämishankkeeni alkoi alkuvuodesta 2015 ja päättyi marraskuussa 2015. Kehittämishanke jakautui neljään vaiheeseen, ideointivaiheeseen, suunnitteluvaiheeseen, toteutusvaiheeseen ja arviointi ja päättämisen vaiheeseen. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Kehittämishankkeen vaiheet.

Aika	Toiminta	Toimijat	Menetelmä	Aineisto
	IDEOINTIVAIHE			
1/2015	Aiheen ideointi, yhteydenpito toimeksiantajaan	opiskelija, johtaja	sähköposti, puhelu	sähköpostiviestit, päiväkirja
2/2015	Tapaaminen toimeksiantopaikassa	opiskelija, ohjaajat	keskustelu	muistiinpanot
	Aiheen ideointi ja kirjallisuuden hankkiminen	opiskelija	tiedon hankinta kirjallisuudesta	muistiinpanot
3/2015	Suunnitelman kirjoittaminen, aiheen vaihtuminen	opiskelija, ohjaavat opettajat	ohjauskeskustelu	alustava suunnitelma
	Uuden kehittämisaiheen suunnittelu, aiheen jäsentäminen, kirjallisuus	opiskelija	tiedon hankinta kirjallisuudesta	muistiinpanot
	Yhteydenpito toimeksiantopaikkaan	opiskelija, ohjaajat	puhelu	päiväkirja
	SUUNNITTELUVAIHE			
4/2015	Perehtymistä uuteen aiheeseen, teoriakirjallisuus	opiskelija	tiedon hankinta kirjallisuudesta	muistiinpanot, päiväkirja
	Suunnittelu, aikataulus	opiskelija	keskustelu	muistiinpanot
5/2015	Uuden kehittämissuunnitelman kirjoittaminen, toteutuksen ideointi	opiskelija	tiedon hankinta kirjallisuudesta	päiväkirja
6/2015	Tietoperustan kirjoittaminen	opiskelija	tiedon hankinta kirjallisuudesta	muistiinpanot, päiväkirja
7/2015	Menetelmätiedon saaminen	opiskelija, Nupo:n sairaanhoitaja	keskustelu	muistiinpanot
8/2015	Kehittämissuunnitelman valmistuminen	opiskelija, ohjaajat	keskustelu, vierailu	valmis kehittämissuunnitelma
	TOTEUTUSVAIHE			
9/2015	Menetelmien esittely ja testaaminen, tuotoksen esittely, arviointi ja palaute	opiskelija, ohjaajat	ohjauskeskustelu, post-it laput	kirjallinen palaute
	PÄÄTÖS JA ARVIONTI			
10-11/2015	Kehittämishankkeen raportointi, tuotoksen viimeistely	opiskelija	raportointi	valmis kehittämisraportti

Ideointivaiheessa aloin ideoimaan opinnäytetyöni aihetta, joka oli alun perin tutkimus, jossa halusin tutkia lastenkotinuorten leimattua identiteettiä. Tätä tutkimusta ei kuitenkaan ollut mahdollista toteuttaa, joten aihe piti vaihtaa kehittämistyöksi. Kehittämistyön idea oli sama kuin tutkimuksessa, mutta pääpaino keskittyi lastenkotinuorten identiteetin tukemiseen. Ideointivaiheen aikana hain harjoittelu- ja opinnäytetyöpaikkaa Viikari-kodista, jossa kerroin heille aiheeni, joka tässä vaiheessa oli vielä tutkimus. Heidän mielestään aihe kuulosti mielenkiintoiselta ja sain sieltä hyväksynnän aiheelleni. Tämän jälkeen jouduin vaihtamaan tutkimuksen kehittämistyöksi, jonka heti ilmoitin harjoittelupaikkaani Viikari-kotiin ja heille tämäkin aihe oli hyvä ja toteutuskelpoinen. Kyselin Viikari-kodista, jo aiemmin, että onko heillä jotain aihetta mistä he haluaisivat opinnäytetyön tehtävän, mutta minua haastatellut henkilö sanoi oman aiheeni olevan hyvä, joten pitäydyin aiheessa, sillä se oli omasta mielestäni mielenkiintoinen.

Suunnitteluvaihe sijoittui kevätkauden harjoittelun ja kesän tienoille. Aiheeni vaihtamisen johdosta, olin suunnitteluvaiheessa vasta toukokuun puolella. Jouduin uudelleen orientoitumaan uuteen aiheeseen ja pohtimaan sitä, miten lähden kehittämishanketta toteuttamaan. Keväällä olleessani kehittämishankeseminaarissa sain vahvistuksen siitä, että olin lähtenyt oikealle tielle toteuttaessani menetelmäkansiota lastenkotinuorten identiteetin tukemiseen. Tämän jälkeen aloin kirjoittamaan uutta opinnäytetyösuunnitelmaa, jonka vein Viikari-kotiin elokuussa, ja koin, että suunnitelma vaikutti hyvältä. Kesän aikana sain Porin nuorisopsykiatrian sairaanhoitajalta Raili Erkkilältä vinkkejä mahdollisiin menetelmiin nuorten kanssa tehtäväksi, joiden avulla lähdin etsimään lisää tietoa ja menetelmäkirjallisuutta.

Toteutusvaihe sijoittui syyslukukaudelle ja viimeisille harjoitteluviikoille. Olin kesän aikana suunnitellut kehittämishankettani, lukenut menetelmäkirjallisuutta ja etsinyt menetelmiä, jotka voisivat tukevat nuorten identiteettiä. Syksyn harjoittelujaksolla minulla vaihtui harjoitteluohjaaja, ja koin sen antavan enemmän tukea kehittämishankeprosessissani. Toteutusvaiheessa vein ohjaajalleni luettavaksi lyhyet koosteet menetelmistä, joita ajattelin menetelmäkansioon sisällyttää. Menetelmiä oli tässä vaiheessa viisi, joista neljä oli sellaisia, mitkä ohjaajani mielestä

olivat sopivia. Päätin sisällyttää nämä menetelmät kansioon. Ennen menetelmäkansion kasaamisen aloittamista, laitoin menetelmäkuvaukset esille ohjaajien toimiston pöydälle postit-lappujen kera, jolloin talon muut ohjaajat saivat antaa äänensä heidän mielestään mielenkiintoisimmille menetelmille ja sille käyttäisivätkö he menetelmiä itse ja toimisivatko ne Viikari-kodissa. Menetelmistä kaksi sai eniten ääniä, joten ajattelin laittaa kansioon niistä enemmän esimerkkejä, jotta niitä olisi helppo käyttää nuorten kanssa. Tämän jälkeen aloin kasaamaan kansiota, ja annoin sen ohjaajalleni ja muille ohjaajille luettavaksi.

Arviointivaiheessa pyysin omalta ohjaajaltani sekä muilta Viikari-kodin ohjaajilta palautetta kansioista. Ohjaajani antoi kansioista palautetta suullisesti sekä kirjallisesti ja muille ohjaajille tein pienen kyselylomakkeen kansion perään, johon he saivat arvioida kansion ulkonäköä, selkeyttä ja menetelmien toimivuutta teoriassa. Toteutusvaiheeseen liittyi myös kehittämishankkeen raportointi ja omalta osaltani myös menetelmäkansion sisällön ja ulkomuodon korjaaminen ohjaajien palautteen perusteella.

Päätös vaiheessa toimitan korjatun menetelmäkansion Viikari-kotiin käytettäväksi ja esittelen muille opiskelijoille kehittämishankkeeni ja siitä syntyneen tuotoksen.

7 KEHITTÄMISHANKKEEN TUOTOS

7.1 Menetelmäkansion sisältö, muoto ja rakenne

Menetelmäkansio sisältää neljä erilaista menetelmää, jotka kaikki perustuvat narratiivisiin tai taidelähtöisiin menetelmiin. Narratiivisuuteen perustuvia menetelmiä kansiossa on kaksi ja toiset kaksi menetelmää perustuvat taas taidelähtöisyyteen.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli kehittää lastensuojelutyötä ja tukea lastenkontinuorten identiteettiä narratiivisten ja taidelähtöisten menetelmien avulla, ja kehittämistehtävänä oli tuottaa menetelmäkansio lastensuojelutyön tueksi.

Menetelmäkansioon valikoitui kaksi kumpaakin menetelmäkokonaisuuteen perustuvaa menetelmää, ja lisäksi menetelmistä kaksi on ryhmän kanssa käytettäviä ja toiset kaksi yhden nuoren kanssa toteutettavia. Menetelmiä kansiossa on neljä ja ne on jaoteltu yksilömenetelmiin ja ryhmämenetelmiin. Yksilömenetelmät ovat menetelmiä, joissa käsitellään henkilökohtaisempia asioita ja ne vaativat enemmän aikaa ja rauhaa. Ryhmämenetelmät ovat menetelmiä, jotka soveltuvat tehtäväksi useamman nuoren kanssa samaan aikaan.

Menetelmäkansio sisältää seuraavanlaiset menetelmät:

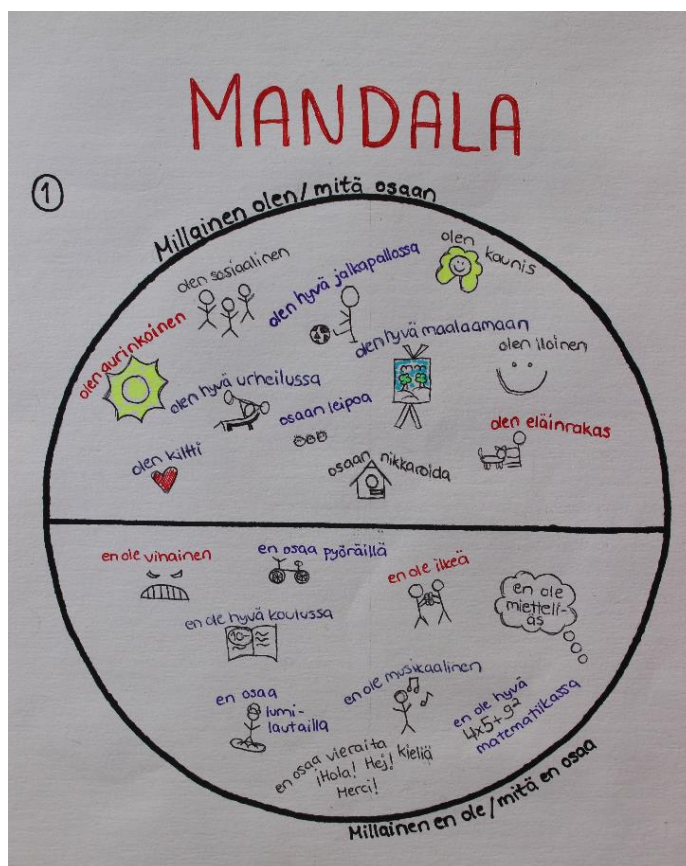
Mandalakuvan piirtäminen

Mandala on pyöreä kuvio, ja sitä voidaan usein käyttää henkilökuvausten tekemisessä. Mandalan piirtämisen avulla voidaan tulla tietoisemmaksi itsestä ja mandala voi kertoa ihmisen tiedoista, havainnoista ja tunteista. (Hyppönen & Linnosuo 2006, 58–59)

Mandalakuvan piirtäminen aloitetaan piirtämällä ympyrä, joka jaetaan poikki joko pitkittäis- tai poikittaisviivalla tai se voidaan myös jakaa kehiin. Mandalan avulla voidaan pohtia oman itsen ominaisuuksia, esimerkiksi millainen olen ja mitä osaan sekä millainen en ole ja mitä en osaa. Mandalan avulla voidaan pohtia

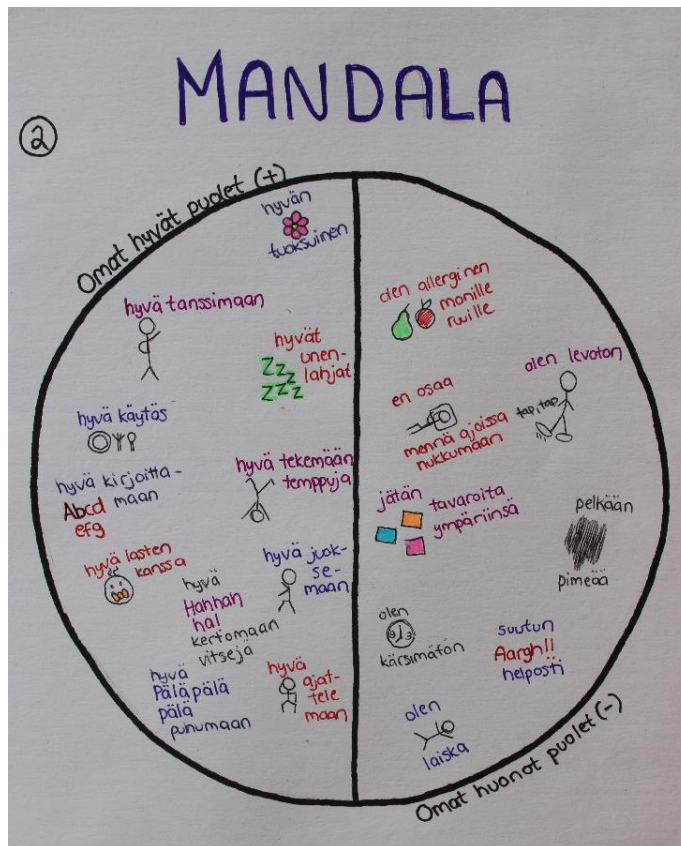
omia hyviä, pluspuolia sekä omia huonoja, miinuspuolia. Sen avulla voidaan lisäksi pohtia esimerkiksi omia ominaisuuksia, millainen minä olen ja missä paikoissa viihdyn. Nämä ominaisuudet voi piirtää kuvina mandalan sisään, tai ne voidaan vain kirjoittaa ylös, riippuen siitä miten nuori sen haluaa toteuttaa.

Mandalasta on olemassa monenlaisia muunnelmia, joita voi keksiä myös itse lisää. Valitsin kansioon esimerkkinä kolme erilaista muunnelmaa, jotka auttavat oman itsen kokonaisvaltaisessa pohdinnassa. Niitä voi käyttää yksin tai erikseen. Mandalakuvan piirtäminen on jaoteltu kansiossa ryhmämenetelmäksi, mutta sitä voi käyttää myös yksin nuoren kanssa. Muunnelmissa jokaisessa piirretään ensin ympyrä, vaikka käyttäen lautasta apuna. Sen jälkeen mandala jaetaan kahteen osaan, ensimmäisessä poikittaisviivalla ja viivan yläpuolelle piirretään tai kirjoitetaan siitä, millainen olen ja mitä osaan. Alapuolelle kirjoitetaan siitä millainen en ole ja mitä en osaa. (Kuva 1.)

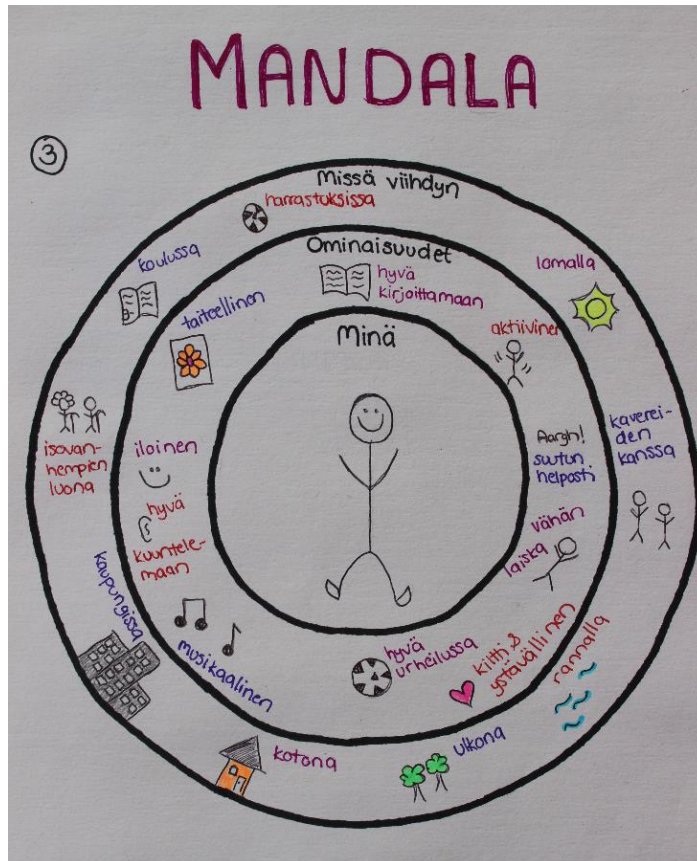
Kuva 1. "Millainen olen ja millainen en ole".

Toinen valitsemani muunnelma mandalasta aloitetaan piirtämällä ympyrä, joka tällä kertaa jaetaan kahteen osaan pitkäviivalla. Viivan vasemmalle puolelle piirretään tai kirjoitetaan omista hyvistä eli pluspuolista ja viivan oikealle puolelle taas omista huonoista eli miinuspuolista. (Kuva 2)

Kuva 2. "Omat hyvät puolet ja omat huonot puolet".

Kolmannessa muunnelmassa pohditaan omaa itseä kehämandalan avulla. Aluksi piirretään ympyrä, jonka jälkeen ympyrä jaetaan kehiin. Kehiä voi olla niin monta kuin itse haluaa ja niiden avulla voidaan pohtia esimerkiksi omia ominaisuuksia, paikkoja missä viihtyy, millainen itse on ja keitä ovat itselle tärkeät ihmiset. Kehämandala voidaan myös jakaa kielteisiin ja myönteisiin piirteisiin. Kolmannessa esimerkissä keskimmäiseen kehään piirretään kuva itsestä ja siihen voi liittää myös itselle tärkeitä asioita. Seuraavalla kehällä on kuvattu omia ominaisuuksia ja viimeisellä kehällä on kuvattu paikkoja joissa viihtyy. (Kuva 3.)

Kuva 3. ”Minä ja omat ominaisuudet sekä paikat, jossa viihdyn”.

Taidekuva

Taidekuvan tekeminen antaa aikaa nuoren omille ajatukselle ja mielikuvitukselle. Taidekuvan avulla voidaan tuoda esiin vaikeitakin asioita, ja olla samalla nuorelle kanava tulkita itseään. Sen avulla voidaan käsitellä omaa elämää.

Taidekuva on menetelmäkansiossa jaoteltu ryhmämenetelmäksi ja sen ajatuksena on piirtää tai maalata kuva. Kuvalle ei anneta aihetta, joten jokainen saa tehdä millaisen kuvan haluaa. Jokaiselle nuorelle varataan piirrosvälineet ja oma rauha yhteisestä tilasta, jossa työskennellään. Kuvista voidaan keskustella teke- misen päätteeksi ja jokainen saa kertoa omasta kuvastaan. Taidekuvan tekoa voidaan toteuttaa pidempikin aika, esimerkiksi kuukausi, jonka jälkeen kuvat esi- tellään ja niistä voidaan keskustella. Kuvien valmistumisen jälkeen kuvien säilyt- tämisestä sovitaan yhdessä, ne voidaan laittaa talteen nuorten kansioihin tai vaikka laittaa näytille seinälle.

Elämäkertakuva

Elämäkertakuvassa käydään läpi nuoren mennyttä elämää ja käydään läpi nuoren lapsuutta. Elämäkertakuvan avulla jäsenetään omaa menneisyyttä ja omaa elämää, joka myös eheyttää ja samalla antaa nuorelle mahdollisuuden tutkia omaa identiteettiään ja paneutua sen sisältöön.

Elämäkertakuva on yksilömenetelmä ja sitä olisi tarkoitus toteuttaa jonkun turvallisen aikuisen, vaikka nuoren oma-ohjaajan kanssa. Menetelmää voidaan toteuttaa sadutuksen keinoin. Nuori voi kertoa omaa tarinaansa ja samalla aikuinen kirjoittaa tarinaa ylös vihkoon tai paperille. Tarkoituksena on toteuttaa elämäntarinarikuvaa useampi kerta nuoren kanssa ja jättää tilaa tarinalle, jonka kertomista nuori voi jatkaa seuraavalla kerralla. Elämäkertakuvan ajatuksena on myös pyytää vanhemmilta nuoren lapsuuskuvia, joita liitetään tarinaan mukaan ja joiden avulla mennyttä elämää tuodaan todellisemmaksi. Tämä myös voi lisätä yhteistyötä nuoren vanhempien tai huoltajan kanssa.

Elämäkertakuvan toteuttamisen alussa voi virittäytyä tunnelmaan pohtimalla kysymyksiä kuka minä olen, mihin minä kuulun, miten minä elän ja millainen olen. Ne voivat auttaa ja suunnata kertomusta oman itsen ajattelun suuntaan. (Känkänen 2004, 225–226.)

Kerro minulle tarina

Kerro minulle tarina perustuu sadutukseen. Menetelmä toimii sadutuksen tavoin, mutta tarinan kertomisen muodossa. Sanana tarina voi olla nuorille helpommin lähestyttävä kuin sana satu.

Kerro minulle tarina on menetelmäkansioissa yhden nuoren kanssa tehtävä menetelmä, mutta sitä voi tuki toteuttaa useammankin nuoren kanssa. Sadutuksen tavoitteena on, että nuori tulee kuulluksi ja sadutus voi antaa uusia näkökulmia nuorten maailmaan. Se edistää nuoren ja aikuisen tasa-arvoisempaa vuorovaikutusta.

Sadutuksen perusajatuksena on, että nuorelle tuttu aikuinen, joko lastenkodin työntekijä, vanhempi, isovanhempi tai vaikka ystävä pyytää nuorta kertomaan tarinan: ”Kerro minulle tarina, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat. (Karlsson 2014, 24.)

Sadutuksen avulla voidaan selventää itselle omia ajatuksia, tai saada tietoa toisen ajatuksista. Sadutuksen avulla saadaan vahvistettua nuoren luottamusta omiin ajatuksiin ja näkemyksiin. (Karlsson 2014, 28–29.)

Sadutusta voi toteuttaa missä vain, eikä välineiksi tarvita muuta kuin kynää ja paperia. Sadutuksen ajatuksena on hiljentyä kuuntelemaan nuorta, ja antaa aikaa ja sopiva tilanne nuoren omien ajatusten kertomiseen.

7.2 Menetelmien valinta menetelmäkansioon

Menetelmien valinta lähti liikkeelle teoriakirjallisuuden lukemisesta, keskityin etsimään tietoa yleisesti narratiivisista ja taidelähtöisistä menetelmistä. Menetelmien rajaaminen oli vaikeaa, sillä niiden piti soveltua identiteetin tukemiseen ja olla samalla nuorten kanssa toteutettavissa.

Sain kesän aikana mahdollisuuden, toisen alan kesätyön ohessa keskustella nuorisopsykiatrian poliklinikalla työskentelevän sairaanhoitajan Raili Erkkilän kanssa, joka tekee töitä sijoitettujen nuorten kanssa. Keskustelimme, siitä millaisia menetelmiä hän käyttää työssään sijoitettujen nuorten kanssa ja mikä voisivat olla sellaisia menetelmiä, jotka voisivat toimia nuorten kanssa kehittämishankkeen tarkoitukseen ja nuoren identiteetin tukemisessa. Erkkilän mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 30.7.2015) nuorten kanssa toimivia menetelmiä olisivat esimerkiksi taidekuva, elämäkertakuva, sadutus ja tarinan kertominen.

Tämän keskustelusta sadun menetelmätiedon perusteella lähdin tutkimaan lisää kirjallisuutta ja hain lisää tietoa näistä menetelmistä Erkkilältä saadun tiedon puitteissa. Hain tietoa muun muassa sadutuksesta, elämäkerran kirjoittamisesta ja taiteeseen ja kuviin perustuvista menetelmistä.

Lopulta menetelmistä valikoitui viisi menetelmää, joita olivat taidekuva, elämänkertakuva, sadutus, tarinan kertominen ja mandaluvan piirtäminen. Mandalakuvan piirtäminen nousi esiin kirjallisuudesta, ja oli helposti toteutettavissa sekä soveltui hyvin identiteetin tukemiseen. Kuten aiemmin menetelmäkansion sisältöä koskevassa luvussa kerroin, mandalakuvan avulla voidaan saada tietoa omasta itsestään, omista hyvistä ja huonoista puolistaan sekä omista ominaisuuksista. Muut menetelmät perustuvat sairaanhoitaja Raili Erkkilältä saatuihin menetelmävinkeihin, sillä niihin perustuvan kirjallisuuden avulla huomasin niiden toimivan identiteetin tukemisessa ja palvelevan sitä tarkoitusta, johon olin menetelmiä etsimässä.

Valittuani menetelmät, kirjoitin niistä lyhyet, sivun mittaiset lyhennelmät, joissa kerroin, mikä menetelmä on, miten sitä käytetään ja mikä on sen käyttötarkoitus. Nämä esittelin harjoittelupaikassa omalle ohjaajalleni, joka antoi arviointinsa menetelmistä. Hänen mielestään menetelmät olivat hyviä ja sopivia ja hyvin sovellettavissa. Tarinan kertominen oli kuitenkin melko samanlainen menetelmä, joka heillä on jo käytössä ART- menetelmän kautta. Tämän perusteella päätin jättää tarinan kertomisen pois, sillä yhtenä omana tavoitteena menetelmäkansiolle oli, että se sisältäisi mahdollisesti sellaisia menetelmiä, joita heillä ei ole vielä käytössä. Päätin laittaa menetelmäkuvaukset esille ohjaajien toimiston pöydälle, jota kautta muut ohjaajat saivat myös niihin tutustua. Kirjoitin papereiden päälle postit lapun, jossa pyysin ohjaajia äänestämään heidän mielestään sellaisia menetelmiä, jotka voisivat toimia Viikari-kodissa.

Menetelmistä saadun positiivisen palautteen perusteella päätin sisällyttää kaikki menetelmät menetelmäkansioon. Menetelmistä mandalakuvan piirtäminen ja elämänkertakuva saivat eniten ääniä, joiden perusteella päätin laittaa niistä enemmän esimerkkejä menetelmäkansioon. Mandalakuvasta kolme erilaista valmiiksi piirrettyä versiota ja elämänkertakuvasta esimerkin elämänkerrasta.

7.3 Menetelmäkansion hyöty identiteetin tukemisessa

Menetelmäkansioon valitut menetelmät valikoituivat menetelmäkansioon sen perusteella, että ne voisivat mahdollisesti tukea nuorten identiteettiä. Menetelmien toimivuutta identiteetin tukemisessa ei voi vielä varmasti sanoa, sillä menetelmien avulla ei saada mitään selviä tuloksia. Niiden avulla on tarkoitus auttaa nuorta ajattelemaan omaa itseään, omia hyviä ja huonoja puoliaan, sitä millainen hän haluaa olla ja millainen hän jo on. Niitä voi käyttää auttamaan nuorta pohtimaan omaa menneisyyttään ja mahdollisesti myös omia tulevaisuuden suunnitelmia ja sitä miltä heidän tulevaisuutensa voisi näyttää. Menetelmien ei ole tarkoituskaan tuoda esille mitään konkreettisia vastauksia nuoresta vaan käynnistää heidän sisäinen ajatusprosessinsa ja jäsentää sitä, kuka nuori on ja eheyttää lastenkodissa kasvaneiden nuorten henkilökohtaista maailmaa.

Menetelmät kattavat monta osa-aluetta nuoren identiteettipohdinnalle. Elämäkaarikuvan avulla käydään läpi nuoren mennyttä elämää ja tuodaan lapsuuden kokemuksia ja muistoja lähemmäksi nuorta itseään ja sitä maailmaa, jossa he elävät. Omien lapsuuskuvien avulla voidaan muistella nuoren lapsuutta ja nähdä millaisia he ovat olleet ennen lastenkotiin muuttua. Mitä heidän elämäänsä on tuolloin kuulunut ja keitä ovat olleet heille läheiset henkilöt. Kerro minulle tarinassa ja taidekuvassa nuoret saavat aikaa ja mahdollisuuden ilmaista itseään kerronnallisella ja taiteellisella tavalla, joka auttaa heitä pohtimaan omaa sisäistä maailmaansa. Mandalakuvan piirtäminen auttaa pohtimaan nuoren tämänhetkistä elämää kokonaisvaltaisesti, aina omista ominaisuuksista, siihen millaisena itsensä kokee ja mitkä ovat paikkoja tai ihmisiä kenen kanssa viihtyy.

Menetelmäkansion tarkoituksena on virittää ohjaajia ja nuoria työskentelemään yhdessä nuoren identiteetin tukemisen kanssa. Se antaa ohjaajalle mahdollisuuden tutustua paremmin nuoreen jonka kanssa työskennellään. Nuori voi saada myös kokemuksen, että hänen mielipiteistään välitetään, että häntä kuunnellaan ja hänelle halutaan antaa aikaa ja mahdollisuus viettää kahdenkeskinen hetki ohjaajan kanssa.

8 ARVIOINTI JA POHDINTA

8.1 Kehittämishankkeen arviointi ja saatu palaute

Kehittämishankettani pidettiin hyödyllisenä ja toimivana ajatuksena nuorten kanssa työskentelemiseen. Valitsemani menetelmät olivat toimeksiantajan mielestä mielenkiintoisia ja toteutuskelpoisia sekä sopivia kyseiseen lastenkotiin. Lastenkodin ohjaajat antoivat palautetta, että menetelmät voisivat olla sellaisia, joita he voisivat käyttää omassa työssään.

Esittelin toimeksiantopaikassa valitut menetelmät ja pyysin niistä palautetta postit lappujen avulla. Pari menetelmää sai hyvää palautetta siitä, että ne voisivat toimia toimeksiantopaikassa ja niitä voisi olla mielenkiintoista käyttää ohjaajan työn tukena.

Menetelmistä saadun palautteen perusteella aloin kasaamaan menetelmäkansiota, jonka esittelin toimeksiantopaikassa. Pyysin kansioista palautetta palautelomakkeella, jossa sai arvioida kansion ulkomuotoa, helppolukuisuutta ja käytötarkoitusta sekä mielenkiintoisuutta. Lisäksi sain palautetta toimeksiantopaikan kehittämishankkeen ohjaajaltani.

Yleispalaute kansioista oli positiivista, osan mielestä kansiossa oli riittävän selkeät ohjeet ja tarpeeksi ohjeistusta, toisten mielestä ohjeistusta pitäisi lisätä varsinkin yksilömenetelmien kohdalla. Menetelmien koettiin olevan sopivia lastenkodissa käytettäväksi, ne olivat mielenkiintoisia ja ohjaajat voisivat käyttää menetelmiä työssään. Palautteen mukaan menetelmät voisivat toimia hyvin omaohjaajatyössä nuoren kanssa, varsinkin sijoituksen alussa.

Valitettavasti kansio ei ehtinyt olla esillä montaakaan päivää, sillä kansion koostamiseen ja menetelmien kokeiluun meni aikaa, ja olisin itse voinut olla aktiivisempi menetelmien kokeilemisen ja päätösten tekemisen kanssa. Lastenkodissa on melko vaikeaa tavoittaa kaikkia ohjaajia vuorotyön takia, joten kansion olisi ollut hyvä olla esillä kauemmin, jotta kaikki olisivat saaneet mahdollisuuden tutustua siihen. Lisäksi ei ollut varmuutta palautteen saamisesta, mutta onneksi

sain muutamilta ohjaajilta palautetta niin menetelmistä kuin valmiista kansioista-kin. Myös menetelmien kokeilun kanssa oli vaikea tavoittaa sopivia nuoria menetelmien kokeiluun, sillä useat nuoret eivät olleet kovinkaan kiinnostuneet menetelmien kokeilemisesta.

Kehittämishankkeen alussa haasteellista oli oman aiheen vaihtuminen juuri ennen kehittämisprosessin toteutumisen aloitusta. Esittelin toimeksiantopaikassa ensin toisen aiheen, jonka vaihtuminen vaikutti omaan työskentelyyn, sillä jouduin orientoitumaan uudelleen uuteen aiheeseen, mitä vaikeutti työharjoittelun aloittaminen toimeksiantopaikassa. Keväällä kehittämisprosessi oli vielä niin kesken oman orientoitumisen, suunnittelun ja aiheen suunnittelun kannalta, jonka takia kehittämishankkeen toteuttaminen jäi kokonaan syksyn neljään viikkoon, jonka aikana toteutuksen kanssa tuli hieman kiire. Kehittämishanke valmistui kuitenkin suhteellisen ajallaan ja sain esiteltyä ensimmäisen version tuotoksesta toimeksiantopaikassa ja sain siitä myös palautteen. Tämän tuotoksesta saadun palautteen perusteella korjaan menetelmäkansion helpommin luettavaan ja selkeämpään muotoon, ja tuotoksen ja kehittämishankeraportin arvioinnin jälkeen vien menetelmäkansion takaisin toimeksiantopaikkaan.

8.2 Menetelmäkansion käyttö ja hyöty

Menetelmäkansiota voi käyttää nuorten kanssa tehtävässä työssä tukemaan nuoren identiteettiä ja antamalla nuorelle aikaa aikuisen kanssa yhteisen tekemisen parissa.

Suunnittelin menetelmäkansion helppokäyttöiseksi ja selkeäksi. Kansiota voi valita mieluisan menetelmän, joko yksin nuoren kanssa toteutettavaksi tai sitten nuorisoryhmän kanssa tehtäväksi. Jokainen menetelmä on mahdollisimman yksinkertaisesti ja selkeästi selitetty, jotta niitä olisi mahdollisimman yksinkertaista toteuttaa vaikka ilman aiempaa kokemusta menetelmistä.

Menetelmäkansiota voi käyttää missä ja milloin vain, esimerkiksi silloin kun nuori tulee sijoituksen alussa lastenkotiin ja häneen halutaan tutustua paremmin tai jo pidempään lastenkodissa asuneen nuoren kanssa. Tärkeää on, että aikuinen,

joka menetelmiä käyttää haluaa tutustua nuoreen paremmin ja on itse orientoitunut tekemiseen. Osa menetelmäkansion menetelmistä vaatii useampaa toteutuskertaa nuoren kanssa, esimerkiksi elämänkertakuvan tarkoituksena on muistella nuoren menneisyyttä useampaan kertaan. Kerro minulle tarina-menetelmässä nuori voi innostua tarinan kertomisesta ja haluaa oma-aloitteisesti jatkaa tarinoiden kertomista useamman kerran ajan.

Menetelmäkansiosta voi olla hyötyä ajan antamisessa nuorelle ja yhteisen ajan antamisesta nuoren ja aikuisen välillä. Se auttaa nuoren kuulluksi tulemistä ja antaa nuorelle mahdollisuuden jakaa omaa tarinaansa ja samalla omia ajatuksiinsa maailmasta ja omasta itsestään.

8.3 Ammatillinen pohdinta

Kehittämishankkeen aikana jouduin paljon pohtimaan omaa orientoitumistani aiheeseen ja sen hyödyllisyyttä ja sitä onko aihe kiinnostava ja tarpeellinen sosiaalialan työssä. Koin narratiivisten ja taidelähtöisten menetelmien tuovan uutta sisältöä sosiaalialalla toteutettavaan työhön nuorten kanssa. Kuitenkin koin aiheen samalla hankalaksi. Suurin osa epävarmuudesta kehittämishankkeen aiheeseen liittyi identiteetin käsitteen monimutkaisuuteen ja siihen, että sen tukemisesta menetelmien avulla ei saada mitään tarkkoja tuloksia. Koin myös menetelmien valinnan ja rajaamisen hankalaksi, sillä ei ollut tarkkaa tietoa siitä, että ovatko menetelmät juuri sellaisia mitkä tukevat nuoren identiteettiä ja auttavat sen pohtimisessa.

Kehittämishankkeeni lähti etenemään melkoisella epävarmuudella, sillä ennen kehittämishanketta olin ajatellut toteuttavani tutkimuksen lastenkotinuorten identiteetin tutkimisesta, mutta jo esiteltyäni tämän aiheen hankepaikkaan, jouduin muokkaamaan ja vaihtamaan aiheen kehittämishankkeeksi. Kehittämishankkeen orientoituminen kesti todella pitkään, sillä olin melko epävarma siitä mitä olen toteuttamassa ja miten sen mahdollisesti toteuttaisin. Tämän takia koko prosessi venyi ja sain kehittämishankkeen aiheen rajattua ja päätettyä mitä toteutan

ja miten sen toteutan vasta kesän 2015 aikana. Siksi kehittämishanke ei toteutunut kehittämishankkeen tavoitteen mukaisesti, enkä oman epävarmuuteni aiheen suhteen saanut orientoitua kehittämishankepaikan ohjaajia tarpeeksi mukaan kehittämishankkeeseen. Kehittämishankkeessa yhteisöllisyys jäi jo alkuvaiheessa melko vähäiseksi, ja tästä johtuen kevätkaudella harjoittelu ja opinnäytetyön aiheen suunnitteleminen tuntui haastavalta, sillä en kokenut varmaksi sitä, että aihe oliko hyvä ja sopiva Viikari-kodissa toteutettavaksi.

Suurin syy omalle epävarmuudelle syntyi jo kehittämishankeprosessin alussa, kun hain itselleni sopivaa kehittämishanke- ja työharjoittelupaikkaa. Harjoittelupaikassani ei aluksi haastatteluun mennessäni tiedetty minun tulevan mahdollisesti tekemään paikkaan kehittämistyötä, joten tästä ja itselle mielikuva siitä, että työyhteisö ei välttämättä tiedä mitä olen kehittämishankkeessani tekemässä. Olin kaivannut lisää suunnittelua yhteisesti työyhteisön kanssa siitä, mitä he toivoisivat opinnäytetyöltäni ja mikä olisi heidän tarpeitansa vastaavaa. Ensimmäisten yhteydenpitojen myötä kehittämishankepaikkaan, syntyi jo kokemus siitä, että hankepaikassa tieto ei välttämättä kulje työntekijältä toiselle. Tämä on tietenkin ymmärrettävää ja tavallista lastensuojelulaitoksissa, joissa on paljon työntekijöitä ja kiire. Kevätkauden työharjoittelun aikana talossa oli todella paljon levottomampaa syksyyn verrattuna, joten myös se vaikutti suuresti kehittämistyöni etenemiseen ja toteuttamiseen. Menetelmäkokeilujen toteuttaminen olisi ollut keväällä ehkä jopa hankalampaa, joten siinä mielessä toteutuksen painottuminen syksyyn oli lopulta hyvä ratkaisu.

Kuitenkin olisin omalla toiminnallani voinut olla aktiivisempi ottamaan henkilökuntaa aiheen ideoimiseen ja pohtimiseen mukaan, jolloin kehittämishanke olisi saanut yhteisöllisemmän näkökulman ja ohjaajat olisivat voineet orientoitua aiheeseen paremmin. Omalla kohdalla myös kehittämishankkeen alkuvaiheen tiedon jakaminen ja kertominen eteenpäin olisi voinut olla tehokkaampaa ja tavoitteellisempaa.

Sain uuden kehittämishankesuunnitelman valmiiksi vasta kesän aikana, sillä aikaa meni aiheen rajaamiseen ja selkiyttämiseen. Piti pohtia paljon sitä, miten ai-

hetta lähtee toteuttamaan ja millaiset menetelmät olisivat toimivia identiteetin tukemista varten. Syyskaudella työharjoittelun toisen osan aikana sain esiteltyä keräämäni menetelmät omalle ohjaajalleni ja muulle työyhteisölle, valitettavasti aikaa oli todella vähän menetelmien ja menetelmäkansion esittelemiseen ja menetelmien kokeiluun, jonka takia ohjaajien tutustuminen menetelmiin jäi todella lyhyeksi. Tämä oli täysin omasta työskentelystä johtuvaa, sillä päätin menetelmät, jotka voisi sisällyttää menetelmäkansioon vasta työharjoittelu toisen osan alkaessa. Koin kehittämishankeprosessin suurelta osin melko vaikeaksi ja olin pitkään epävarma omasta aiheestani. Lähdin kehittämishankeprosessissa liikkeelle oman aiheeni kanssa ja kyselin myös kehittämishankepaikan ensimmäiseltä ohjaajaltani, että olisiko heillä jotain aihetta, jota he haluaisivat toteutettavan. En kuitenkaan saanut heiltä ideaa aiheelle, joten pitäydyin omassani ja sen takia usein tuntui, etten tiedä onko tämä aihe sopivaa ja hyödyttääkö se kehittämishankepaikkaani millään tavalla.

Kehittämishanke antoi itselle paljon työkaluja ja menetelmiä, joita voi hyödyntää nuorten kanssa työskentelyssä lastenkodinkin ulkopuolella. Keräämistäni menetelmistä voi olla hyötyä, jos haluaa opastaa nuorta ajattelemaan omia kokemuksiaan ja saada samalla selvyyttä siihen kuka nuori on. Vaikka menetelmät ovat sellaisia, jotka vain auttavat nuorta pohtimaan omaa identiteettiään, niistä voi olla hyötyä pitkällä aikavälillä ja ne voivat silloin tuottaa joitain tuloksia nuoren identiteetin jäsentämisen kannalta. Kokonaisuudessaan kehittämishanke oli omasta mielestäni melko onnistunut sen puitteissa miten itse koki hankeen aloittamisen ja toteuttamisen. Vaikka menetelmäkansion menetelmien avulla ei saa konkreettista tietoa siitä toimivatko menetelmät todella identiteetin tukemiseen, ne ainakin tarjoavat välineitä yhteiseen hiljentymisen hetkeen nuoren kanssa ja auttavat sosiaalialan ammattilaisia tutustumaan paremmin nuoriin ja heidän persoonaansa ja elämäänsä.

LÄHTEET

- Aaltonen, M.; Ojanen, T; Vihunen, R. & Vilen, M. 2007. Nuoren aika. Helsinki:WSOY
- Aaltonen, S. & Heikkinen, A. 2009. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Act for youth. 2002. Toolkit: Identity Development. Identity formation in adolescence. Viitattu 29.10.2015 http://www.actforyouth.net/resources/rf/rf_identityformation_1102.pdf
- Barkman, J. 2003. Minä, äiti, isä ja koti lasten tarinoissa. Teoksessa Krappala, M. & Pääjoki, T. (toim.) Taide ja toiseus: syrjästä yhteisöön. Gummerus kirjapaino Oy.
- Barkman, J. 2009. Lasten ja nuorten elämäntarinan äärellä. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Erkkilä, R. 2015. Sairaanhoidtaja, Porin nuorisopsykiatrinen poliklinikka. Pori. Henkilökohtainen tiedonanto 30.7.2015.
- Heikkinen, H.L.T. 2001. Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tuleminen taito. Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. Jyväskylän yliopisto: Studies in Education, Psychology and Social Research 175.
- Hermanson, E. 2010. Oonks mä normaali?: nuoren oma kirja. Helsinki: Tammi.
- Hyppönen, M. & Linnossuo, O. (toim.) 2006. Intohimosalaatti: leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä. Helsinki: Lasten keskus
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2012. Turvaverkko vai trampoliini? Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Järventie, I. 2001. Eriarvoisen lapsuudenmuotokuvia. Teoksessa Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) Helsinki: WSOY.
- Karlsson, L. 2014. Sadutus: avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kempainen, P. 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Vantaa: Kustannusvalmennus P&K Oy.
- Känkänen, P. 2003. Yksinäisyydestä liittymiseen: aikatila elämänkerronnallisessa työssä. Teoksessa Krappala, M. & Pääjoki, T. (toim.) Taide ja toiseus: syrjästä yhteisöön. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Känkänen, P. 2004. Hämärän peitto. Ilmaisutaidot ja tarinat aikatilan tekijöinä nuorten kanssa tehtävässä työssä. Teoksessa Jahnukainen, M.; Kekoni, T. & Pösö, T. (toim.). Nuoruus ja koulu-koti. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Känkänen, P. 2009. Siirtymät sijaishuollossa- hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Lastensuojelun käsikirja. 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 8.6.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi>
- Lastensuojelulaki 417/2007
- Linnossuo, O. 2011. Narratiivisuus j elämäntarinarikojittaminen. Teoksessa Kuukasjärvi, A.; Linnossuo, O. & Sutinen, J. (toim.). Taidetyöskentely arjen näyttämöillä: teoriaa, menetelmiä ja sovelluksia. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

- Martikainen, L. 2015. Nuoruus ei ole numero! Teoksessa Martikainen, L. (toim.) Mitä se sulle kuuluu?: nuoren elämän valinnat puntarissa. Eu: United Press Oy.
- Martikainen, L. 2015. Kuka minä olen? Identiteetin tunteen kehittyminen. Teoksessa Martikainen, L. (toim.) Mitä se sulle kuuluu?: nuoren elämän valinnat puntarissa. Eu: United Press Oy.
- Martin, M. 2004. Satu elämän kosketuspintana – lapsen ja aikuisen kerronta. Teoksessa Sava, I. & Vesanen-Laukkanen, V. (toim.). Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nurmi, J.E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Lyytinen, P.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, R. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nyyti ry. 2015. Itsetunto: mitä se on ja kuinka sitä voi kehittää. Viitattu 9.11.2015. <https://www.nyyti.fi/tietoa/itsetunto/>
- Peltomaa, H.; Alhqvist, S.; Ahokas, H.; Apponen, O.; Kekki, K.; Mikkola, E.; Oilinki, M. & Seitola, T. 2008. Psykologian verkot, lukion kurssit 4-5. Taitava ja terve mieli. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Pääjoki, T. 2003. Leikkivät tarinat. Teoksessa Krappala, M. & Pääjoki, T. (toim.) Taide ja toiseus: syrjästä yhteisöön. Helsinki: Gummerus kirjapaino Oy.
- Sacks, O. 1987. The Man Who Mistook His Wife for a Hat and Other Critical Tales. New York: Harper.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Viitattu 6.11.2015 <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>
- Santrock, J.W. 2008. Adolescence. New York: McGraw-Hill.
- Sava, I. 2004. Kasvattajan oikeus- ja vastuu- omaan elämään. Teoksessa Sava, I. & Vesanen-Laukkanen, V. (toim.). Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sava, I. & Katainen, A. 2004. Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtaamisen tilana. Teoksessa Sava, I. & Vesanen-Laukkanen, V. (toim.). Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Venkula, J. 2003. Taiteen välttämättömyydestä. Helsinki: Kirjapaja
- Vesanen-Laukkanen, V. 2004. Katson ulos kuvastani. Teoksessa Sava, I. & Vesanen-Laukkanen, V. (toim.). Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Viikari-koti. Koti. 2015. Viitattu 16.3.2015. <http://viikari-koti.fi/fi/viikari/koti.html>.
- Vuorinen, R. 1997. Minän synty ja kehitys. Helsinki: WSOY